

Material inflamable

o set obstacles quan escrius teatre per a joves

Helena Tornero Brugués

Escrius una obra de teatre. Els personatges són adolescents i, de sobte, algú diu: «Oh, és una obra de teatre per a joves!». I aquí comencen els problemes. Escriure teatre per a joves és sovint una cursa d'obstacles. Qualsevol petit detall es pot convertir en material inflamable.

OBSTACLE PRIMER: QUÈ DIABLE VOL DIR SER JOVE?

«Doncs pensa-hi ara; noies prou més joves, aquí a Verona, dames distingides, ja han estat mares, i si ho compto bé, jo ja et tenia a tu si fa no fa a l'edat que tu ets verge.»

WILLIAM SHAKESPEARE. *Romeu i Julieta*

Què vol dir, en realitat, jove? Segons el diccionari, jove vol dir «de poca

edat», però això, al llarg del temps, ha anat variant. Jove, molt jove, era Schiller quan va escriure *Els bandits*. Jove era la població del Londres on William Shakespeare estrenava les seves obres, i ho era perquè la pesta, la qualitat de vida i tot plegat no permetien que la majoria de la població arribés a vella. Però gran part del seu públic, tot i ser de poca edat, ja havia viscut moltes coses que els joves d'avui només veuen a les pel·lícules: sovint ja eren pares i mares de família i havien après un ofici, ja fos soldat, artesà o agricultor. Molts d'ells no sabien llegir ni escriure, però havien assumit ben aviat les seves responsabilitats dins la societat. Shakespeare escrivia bàsicament per a un públic jove. Els joves d'avui sí que han pogut aprendre a llegir i a escriure, però viuen una vida sense gaires responsa-

bilitats en una societat envellida i obsessionada amb els més diversos elixirs de joventut. Una societat que tracta com a nadons els infants, com a infants els adolescents, com a adolescents els joves, com a joves els adults (i els ancians, perquè mentre un se sent jove, sembla que consumeix més). Escriure teatre per a joves en un entorn tan poc definit com aquest ja és tota una aventura.

OBSTACLE SEGON: LA DOBLE MORAL

«Una bona obra d'art pot tenir, i certament tindrà, conseqüències morals, però exigir a un artista finalitats morals equival a fer-li malbé l'obra.»

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

Tothom se sent amb dret a dir-te allò que es pot o no es pot dir. Si a aquella escena els nois fumaven i bevien cervesa, ara ja no ho poden fer. Res de fumar, i han de beure un refresc, no fos cas que el públic jove ho veiés i es llençés al consum de cigarretes i d'alcohol en sortir del teatre. Això parteix d'un pressupòsit curiós. I per-

vers. Curiós, perquè pressuposar que un noi de setze anys no sap el que és un porro ni una llauna de cervesa en el segle XXI, bé ho és, de curiós. O com a mínim, a mi m'ho sembla. I pervers, perquè si pensem que per veure una obra de teatre on apareixen un porro i una llauna de cervesa els espectadors, pel simple fet de ser joves, es llençaran a un camí de drogues i alcoholisme, aleshores ens haurem de preguntar amb quins fosc objectius deixem que existeixin programes de televisió on la gent ven la seva vida privada, concursos per a fer-se famosos en poques setmanes, polítics que menteixen impunement i d'altres que atien els seus ciutadans a la guerra i a la violència. «Es tracta d'una obra per a joves: has de treure'n els porros i les cerveses.» No importa si amb aquells elements tu volies dir alguna cosa sobre els personatges (en aquest cas concret, eren uns adolescents que acabaven assassinant un tercer, acció que, personalment, em sembla molt més terrible que beure una cervesa). Però és molt més senzill treure una frase incòmoda per tal de «protegir» els adolescents que no pas qüestionar el món que els hem

construït. És molt més senzill donar al dramaturg unes responsabilitats que els pares i les institucions no han assumit en el seu moment.

OBSTACLE TERCER: ELS TEMES TABÚ

«En efecte, la gent del teatre tracta coses que interessarien molt als filòsofs, com ara el comportament humà, les opinions humanes i les conseqüències dels actes humans.»

BERTOLT BRECHT

Imagineu que un autor escriu una obra de teatre per a joves: dos adolescents s'enamoren, contra la voluntat dels seus pares. Aconsegueixen casar-se i mantenen relacions sexuals, en secret. Però en una violenta baralla, el noi mata un parent de la noia i ha de fugir, perseguit per la justícia. La jove, obligada pels seus pares a casar-se amb un altre home, fingeix un suïcidi per fugir amb el seu amant, però les circumstàncies no els afavoreixen i els dos adolescents acaben suïcidant-se de forma violenta. Sort que aquesta obra la va escriure

Shakespeare abans que entrés la febre del que és i no és «políticament correcte». Si aquesta obra la representessin a un institut com a text d'un autor contemporani, l'acusarien, entre d'altres coses, d'apologia a la violència i al suïcidi, d'incitació a l'engany, a la desobediència paterna i al sexe adolescent. Si em van fer treure els porros i les cerveses, em pregunto què li proposarien com a substituïts del verí, la daga i les al·lusions eròtiques que hi ha al text. I en canvi, *Romeu i Julieta* és una de les obres més treballades a instituts. La diferència és que avui hi ha una tendència a protegir en excés els joves decidint quines històries poden veure i quines no. Pel que fa a aquest tema, a Alemanya van molt més endavant que nosaltres. No només hi ha teatres, companyies i autors dedicats al teatre per a joves, sinó que hi ha una sana valentia a tocar temàtiques que aquí es consideren tabú pel que fa al públic juvenil. És el cas de l'autor alemany Lutz Hübner, que no dubta a posar dalt de l'escenari temes incòmodes a la societat alemanya. Algunes de les seves obres han aixecat una gran polèmica, però l'autor és al-

hora un dels més respectats, tant per la crítica com pels joves, públic amb el qual ha aconseguit connectar plenament.

OBSTACLE QUART: NO SOM JUTGES

«Vostè em retreu la meva objectivitat i l'anomena indiferència davant el bé i el mal, m'acusa de manca d'ideals i d'idees, etc. Vostè voldria que jo, en descriure els lladres de cavalls, digués: "Robar cavalls està malament". Però això ja fa molt de temps que se sap, sense necessitat que jo ho digui. Que els jutgin els jurats, a mi tant sols em pertoca mostrar-los tal com són.»

ANTON TXÈKHOV

Els autors de teatre no som jutges. Quan prenem partit per algú en la història de forma massa evident, la història es veu greument perjudicada. Jutjar els personatges o les seves accions és un insult a la intel·ligència del públic (ser jove no vol dir ser estúpid), però també és una traïció a la veritat. El teatre, com a mirall de la societat, no sempre ens mostra la part

més amable de la nostra fesomia. S'han de deixar obertes totes les perspectives per tal que sigui el públic qui jutgi. Però quan escrius teatre per a joves això sembla que queda fora de lloc. I apareix un altre concepte que posa aquest deure vers la veritat en una posició delicada: el tema de l'educació. Qui som nosaltres per arrabassar-li a l'espectador, sigui jove o no, el dret a jutjar per ell mateix?

OBSTACLE CINQUÈ: NO SOM EDUCADORS

«El teatre és un gran mitjà per a educar el públic; però aquell que fa un teatre educatiu es troba sempre sense públic al qual educar.»

ENRIQUE JARDIEL PONCELA

No és la tasca de l'autor establir un codi de comportament. L'evolució de la societat no és responsabilitat de l'autor, si no de tota la societat. Si avui els pares treballen i no tenen temps per educar els seus fills, això no vol dir que aquesta responsabilitat hagi de recaure en l'autor. No és la nostra feina dir el que està bé o està

malament. Aquesta és la feina dels pares, donar un codi, uns límits, una actitud cívica, no és just responsabilitzar-ne els mestres ni els autors. I educar tampoc vol dir ensinistrar, donar una visió única del món. El teatre ha de generar preguntes, no respostes. Això si volem que els nostres joves pensin per ells mateixos. Aquí entrem en un antic debat que pertany al camp de l'educació, i no necessàriament del teatre, al meu entendre. O potser m'equivoco i en el moment en què escrivim teatre per a joves hem d'oblidar que som dramaturgs i ser només educadors? Com diu Daniel Pennac, «que n'èrem, de bons pedagogs, quan no ens amoinàvem per la pedagogia!».

OBSTACLE SISÈ: NO TÉ PRESTIGI

«Por donde concluyo que de mi parecer, aunque vale poco, no sólo se habían de derribar los teatros y desterrar los poetas de estas cosas, sino cerrar

las puertas de las ciudades y pueblos a los comediantes, como a gente que trae consigo la peste de los vicios y malas costumbres.»

FRAY ANTONIO DE ARCE, s. XVI¹

En aquest país encara hi ha aquesta sensació que si et dediques a escriure teatre has d'anar demanant perdó. A d'altres països, en canvi, hi ha un cert respecte pels autors teatrals. Però a Catalunya la cosa és diferent. Els alemanys, grans planificadors, són molt conscients que el futur del país són els nens i els joves. Fins ara hi ha hagut un gran suport institucional per al teatre infantil i juvenil, tot i que ja sabem que amb aquesta tan anunciada crisi, la cultura serà la primera a patir els retalls pressupostaris. Però a casa nostra el problema és que no hi ha gairebé res a retallar. El teatre per a joves no només és gairebé inexistent, sinó que es considera un gènere menor. Hi ha dramaturgs disposats a escriure històries per a joves, però hi ha companyies disposades a pagar-los com cal? Si

¹ Extret del llibre de Don Emilio COTARELO Y MORI, *Bibliografía de las controversias sobre la licitud del teatro en España*. Biblioteca Nacional de Madrid, 1904.

escriure teatre en aquest país ja és un acte de fe, fer-ho per al públic jove encara ho és més, ja que no hi ha una estructura creada i, en canvi, sí que hi ha molts prejudicis al respecte. D'una banda s'exigeix als autors de teatre juvenil una gran responsabilitat, de l'altra, en canvi, no es considera una valoració i un prestigi que estigui a l'alçada d'aquesta responsabilitat. Fins i tot en altres gèneres, com ara la novel·la, autors amb una llarga i reconeguda trajectòria han vist com tan sols en el moment en què han publicat una novel·la d'adults han aparegut als diaris. Només han aconseguit un cert «prestigi» aquells autors de literatura juvenil que han aconseguit posar-se al capdavant de les llistes de vendes. I ja som al cap del carrer: els diners.

OBSTACLE SETÈ: ELS DINERS FAN MOURE EL MÓN

«There's no business
like show business...»

IRVING BERLIN

Els diners, sempre els diners. Si volem literatura dramàtica juvenil de

qualitat, necessitem temps per a escriure. I temps vol dir diners. Perquè mentre escrius, també menges. Calen més beques, premis i ajuts per incentivar l'escriptura d'obres de teatre juvenil.

Si volem teatres amb una oferta de teatre juvenil de qualitat, necessitem un suport econòmic per tal que les companyies puguin contractar un bon dramaturg, uns bons actors, un bon equip artístic. Calen més subvencions, més quantioses i més ben repartides, i específiques per al teatre juvenil.

Però, sobretot, si volem que el públic jove pugui accedir al teatre, hem d'aconseguir que els preus siguin també preus «joves». Molts adolescents anirien al teatre si no fos tan car, iestic segura que molts pares preferirien que els seus fills fossin al teatre abans que al carrer. I això és competència de les institucions (públiques), no dels autors, ni dels empresaris teatrals, ni de les companyies, que ja prou fan amb sobreviure. I ja sabem què passa quan demanem diners a les institucions públiques...

ARRIBADA

I arribes al final de la cursa d'obstacles, exhaust/a, amb el teu text sota el braç. I el portes a una institució pública, perquè et diuen que són ells qui han de decidir ajudar-te (o no). I allà et diuen, que sí, que molt bé, que la teva obra és jove, políticament correcta, tracta els temes adients i d'interès, és instructiva, té qualitat i fins i tot és entretinguda, però que ara mateix tenen altres prioritats i que no hi ha pressupost i que ja et trucaran... algun dia.

Aleshores és quan tens un rampell dramàtic (juvenil, això sí) i acabes als serveis (públics) d'alguna institució (pública), a punt de tallar-te les venes. I encara que finalment no ho facis (el teatre és l'art de la resistència), sí que penses que potser la intuïció no t'enganya, perquè ser un dramaturg/a mort, es veu que és una cosa que ven, i molt.

*Helena Tornero
és autora teatral.*